

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania Z.D.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Łodzi

o prawo do emerytury pomostowej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 kwietnia 2025 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z dnia 10 lutego 2023 r., sygn. akt III AUa 284/22,

1. oddala skargę kasacyjną,

**2. zasądza od Z.D. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
[...] Oddziału w Łodzi kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) zł tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego z ustawowymi
odsetkami z art. 98 §73 1¹ k.p.c.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 20 września 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Łodzi odmówił Z.D. prawa do emerytury pomostowej. Organ rentowy wskazał, że odwołujący się nie spełnił warunku określonego w art. 4 pkt 6 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1696 ze zm.), ponieważ po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 tej ustawy ani warunku z art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, ponieważ nie udowodnił na dzień 1 stycznia 2009 r. okresu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy pomostowej, wynoszącego co najmniej 15 lat, tj. pracy wymienionej w załączniku nr 1 lub 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych.

Sąd Okręgowy w Łodzi wyrokiem z dnia 27 stycznia 2022 r. zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał Z.D. prawo do emerytury pomostowej od 28 sierpnia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, wyrokiem z dnia 10 lutego 2023 r., zmienił zaskarżony przez organ rentowy wyrok Sądu Okręgowego i oddalił odwołanie.

W sprawie ustalono, że odwołujący się wiek 60 lat osiągnął w dniu 8 maja 2019 r., udowodnił niespornie 42 lata, 3 miesiące i 2 dni okresów składkowych i nieskładkowych, ponad 15 lat pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 i art. 33 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2024 r., poz. 1631 ze zm.; dalej ustawa emerytalna) oraz rozwiązał stosunek pracy.

Z.D. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w:

- F. sp. z o.o. na stanowisku montera aparatów i układów hydraulicznych, montera instalacji przemysłowych, montera maszyn i urządzeń energetycznych w okresie od 15 września 1978 r. do 30 listopada 1996 r.,

- Z. na stanowisku montera instalacji wodno-kanalizacyjnej w okresie od 1 grudnia 1996 r. do 30 września 1999 r.

- P. na stanowisku operatora węzła parowo-wodno-ciepłnego w okresie od 30 września 1999 r. do 31 lipca 2009 r.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że z pisemnej opinii Centralnego Instytutu Ochrony Pracy - Państwowego Instytutu Badawczego w Warszawie wynika, że odwołujący się

nie pracował przy sterowaniu blokami energetycznymi wytwarzającymi energię ciepłą. Zarówno w ZPT F., jak i w firmach S.K. i T.K. Z.D. pracował jako maszynista węzła parowego. Węzeł cieplny służy do przekazywania energii cieplnej, przetwarzania temperatury i ciśnienia czynnika grzeijnego, do pomiaru i regulacji tych parametrów oraz strumienia czynnika grzeijnego, ewentualnej rejestracji wymienionych wielkości, a także do zabezpieczenia instalacji przed niedopuszczalnym wzrostem ciśnienia i temperatury. Węzeł parowy, to węzeł cieplny, w którym czynnikiem grzewczym - przed i po przetworzeniu parametrów - jest para. W uproszczeniu, węzeł cieplny parowy, to węzeł przeznaczony do produkcji gorącej wody dla celów grzewczych lub technologicznych. Czynnikiem grzewczym jest para wodna pochodząca często z lokalnych kotłowni parowych lub z bloków energetycznych zewnętrznych. Para ze źródła zazwyczaj doprowadzana jest przez rurociąg do zaworów, następnie kierowana jest do wymiennika, gdzie oddaje ciepło do obiegu wtórnego. Każdy węzeł wyposażony jest w układ zabezpieczający przed przegrzaniem. Różnica między blokiem energetycznym a węzłem cieplnym jest zasadnicza. Blok energetyczny wytwarza energię, a węzeł przetwarza i przekazuje dostarczoną energię (np. parę) - w celu dostosowania tej energii do wymaganych parametrów i temperatury (dla celów grzewczych lub technologicznych). Nie można więc uznać węzła parowego za element bloku energetycznego, gdyż są to dwa odrębne zespoły urządzeń. Blok energetyczny kończy się w miejscu, w którym para jest dostarczana do odbiorcy (węzła cieplnego). Blok energetyczny składa się z szeregu układów wymienionych w opinii przez biegłego z zakresu energetyki, które to układy służą do wytworzenia energii. Nie dotyczy to węzłów parowych czy węzłów parowo-wodnych, gdyż nie wytwarzają one energii (elektrycznej/cieplnej), a jedynie przetwarzają wytworzoną już energię.

W rezultacie Sąd Apelacyjny przyjął, że Z.D. nie wykonywał pracy o szczególnym charakterze wymienionej w punkcie 16. Załącznika nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, gdyż nie wykonywał pracy bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi wytwarzającymi energię elektryczną lub ciepłą. Tym samym Sąd Apelacyjny nie podzielił stanowiska biegłego z zakresu elektrotechniki i energetyki przemysłowej opiniującego w postępowaniu pierwszoinstancyjnym, że praca odwołującego się wykonywana w F. sp. z o.o. oraz w firmach T.K. i S.K. może

być uznana za pracę o szczególnym charakterze wymienioną w Załączniku nr 2 pod poz. 16. do ustawy o emeryturach pomostowych - prace bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi wytwarzającymi energię elektryczną lub ciepłą.

W podsumowaniu Sąd Apelacyjny stwierdził, że na skutek błędu w ustaleniach faktycznych Sąd Okręgowy naruszył art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych w związku Załącznikiem nr 2 do tej ustawy, poz. 16.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku odwołujący się zarzucił:

I. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

1. art. 379 pkt 4 k.p.c. w związku z art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz.U. z 2021 r., poz. 1090) (dalej zwanej jako: „ustawa COVID-19”), co polegało na rozpoznaniu sprawy i wydaniu zaskarżonego wyroku przez Sąd Apelacyjny w składzie sprzecznym z przepisami prawa, tj. składem sędziowskim ukształtowanym jako skład jednoosobowy w sytuacji, gdy prawidłowa i zgodna z przepisami prawa obsada składu orzekającego wymaga trzech sędziów zawodowych, co w konsekwencji doprowadziło do nieważności postępowania drugo-instancyjnego;

2. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, a mianowicie zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP, zasady sprawiedliwości proceduralnej oraz prawa do rzetelnej procedury przed sądem, wynikających z art. 2 i art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 8 ust. 1 Konstytucji RP, przez zaniechanie bezpośredniego stosowania przepisów Konstytucji RP i wydanie przez Sąd Apelacyjny wyroku w składzie jednoosobowym co w konsekwencji doprowadziło do nieważności postępowania w oparciu o art. 379 pkt 4 k.p.c.;

3. art. 386 § 1 k.p.c., przez jego zastosowanie, uwzględnienie apelacji organu rentowego i zmianę wyroku Sądu Okręgowego, pomimo bezzasadności apelacji;

4. art. 385 k.p.c., przez jego niezastosowanie, mimo że apelacja organu rentowego była bezzasadna, gdyż w granicach podstawy faktycznej sprawy

zakreślonych odwołaniem zachodziły podstawy do przyznania odwołującemu się emerytury pomostowej;

II. naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 4 i 49 w związku z art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z punktem 14. Załącznika nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych, przez niezastosowanie tych norm prawnych do ustalonego stanu faktycznego, pomimo istnienia podstaw do dokonania subsumpcji, co w konsekwencji doprowadziło do przyjęcia przez Sąd Apelacyjny, że odwołujący się nie spełnił przesłanek warunkujących przyznanie mu prawa do emerytury pomostowej w sytuacji, gdy wykonywane przez ubezpieczonego prace zarówno w Z. , F. sp. z o.o., jak i Z. i P. wypełniały znamiona prac przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego.

Organ rentowy w odpowiedzi na skargę, wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącego na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważy, co następuje:

W najdalej idącym zarzucie nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.), skarżący kwestionuje rozpoznanie sprawy przez Sąd drugiej instancji wyrokiem z dnia 10 lutego 2023 r. w składzie jednoosobowym.

Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22 (LEX nr 3523123), której nadano moc zasady prawnej, uznał, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego, ukształtowanym na podstawie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19, ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.). Istotne jest jednak, że według Sądu Najwyższego przyjęta w uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia i wiąże z oceną skutków orzeczeń wydanych po dniu 26 kwietnia 2023 r. w składach jednoosobowych, gdy w świetle Kodeksu postępowania cywilnego w związku z art. 45 Konstytucji RP właściwy był skład kolegialny. Uznanie wszystkich orzeczeń wydanych do dnia 26 kwietnia 2023 r. w

składzie, o którym mowa w art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19, za dotknięte nieważnością z uwagi na naruszenie prawa strony do sądu wskutek wydania orzeczenia przez sąd orzekający w składzie jednoosobowym, zostało ocenione przez Sąd Najwyższy za niepożądane ze społecznego punktu widzenia. Zmuszałoby bowiem wielu obywateli do ponoszenia kosztów i trudów ponownego rozpoznawania spraw lub powtarzania postępowań już zakończonych niezależnie od tego, czy z perspektywy prawa materialnego rozstrzygnięcie było rzeczywiście wadliwe. Ponadto możliwość wzruszania orzeczeń tylko z powodu dotychczasowego respektowania regulacji art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy COVID-19 - bez uwzględnienia kontekstu konstytucyjnego - nadszarpnęłaby również wizerunek sądów. Z tych względów, w pełni akceptując argumentację zawartą chociażby w uchwale pełnego składu Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2014 r., BSA I-4110-4/13 (OSNC 2014 Nr 5, poz. 49), Sąd Najwyższy uznał, że ochrona dobra i interesów obywateli, jako najwyższa wartość konstytucyjna (art. 1 Konstytucji RP), a także powaga władzy sądowniczej i jej znaczenie w działalności państwa, nakazuje znieść wsteczne skutki wykładni, która legła u podłoża tej uchwały. Nie można zatem zgodzić się z twierdzeniem skarżącego, że zachodzi nieważność postępowania przed Sądem drugiej instancji.

Brak jest również podstaw do uznania, że usprawiedliwione są zarzuty naruszenia art. 385 k.p.c. i art. 386 § 1 k.p.c. Przytoczone przepisy są adresowane do sądu drugiej instancji i przesadzają o tym w jaki sposób (w jakiej formie) ma on rozstrzygnąć sprawę (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 1997 r., I PKN 403/97, OSNAPiUS 1998 nr 20, poz. 602, czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2000 r., I PKN 711/99, OSNAPiUS 2002 nr 1, poz. 13).

W zarzucie naruszenia prawa materialnego skarżący wskazuje na możliwość zakwalifikowania okresu zatrudnienia odwołującego się przy obsłudze węzłów cieplnych parowych i parowo-wodnych (w F. sp. z o.o., Z. i P.) jako okresu pracy o szczególnym charakterze, o jakiej mowa pod poz. 14 wykazu stanowiącego Załącznik nr 2 do ustawy o emeryturach pomostowych. Twierdzi, że Sąd Apelacyjny dokonał jedynie analizy zakresu i charakteru prac w odniesieniu do prac sklasyfikowanych w Załączniku numer 2 do ustawy o emeryturach pomostowych pod poz. 16, z pominięciem, poz. 14 wykazu w brzmieniu: „prace przy bezpośrednim

sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego”.

Jak więc z tego wynika, skarżący nie kontestuje już niemożliwości zakwalifikowania spornego okresu pod poz. 16 Załącznika nr 2.

Ustawodawca nie wskazał pod pozycją 14 tego wykazu konkretnego stanowiska pracy, lecz posłużył się opisową metodą scharakteryzowania pracy uprawniającej do emerytury pomostowej, składającą się ze zwrotów niedookreślonych, z których praktycznie każdy wymaga konkretyzacji. Pozwala to na dużą elastyczność kwalifikacji różnego rodzaju prac, wykonywanych na różnych stanowiskach, różnie nazywanych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II USKP 118/21, LEX nr 3350303). W przywołanym wyroku podkreśla się, że wyjaśnienie tych zwrotów jest rzeczą praktyki, w tym zwłaszcza orzecznictwa sądowego. W judykaturze są podejmowane próby konkretyzacji poszczególnych. W wyroku z dnia 9 maja 2019 r., III UK 115/18 (LEX nr 2681237) Sąd Najwyższy podkreślił, że w orzecznictwie sądów powszechnych (np. wyrok Sądu Okręgowego w Szczecinie z 28 lutego 2018 r., VI U 1664/17, LEX nr 2463739; wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach z 16 listopada 2016 r., VIII U 1018/16, LEX nr 2189081) ukształtowała się linia orzecznicza, zgodnie z którą wskazówek co do wykładni pojęcia „prace przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi (lub technicznymi) mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego” należy szukać w poradniku do ustawy o emeryturach pomostowych: Zasady kwalifikacji prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze, Centralny Instytut Ochrony Pracy - Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2009). W serii wyroków Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Bydgoszczy: z dnia 7 października 2010 r., II SA/Bd 844/10 (LEX nr 752200); z dnia 21 października 2010 r., II SA/Bd 884/10 (LEX nr 656461); z dnia 21 października 2010 r., II SA/Bd 875/10 (LEX nr 656460) oraz z dnia 21 października 2010 r., II SA/Bd 846/10 (LEX nr 656459) w zakresie stosowanych metod interpretacji poszczególnych pojęć użytych w załącznikach do ustawy charakterystyczne jest odwoływanie się w pierwszej kolejności do znaczenia potocznego, językowego, zwłaszcza w sytuacjach, gdy użyte w wykazach określenia nie mają odniesień w innych przepisach, a także

poszukiwanie odniesień i znaczeń w innych regulacjach prawnych. W orzeczeniach tych analizowano między innymi relacje pomiędzy pojęciami „prac przy bezpośrednim sterowaniu procesami technologicznymi mogącymi stwarzać zagrożenie wystąpienia poważnej awarii przemysłowej ze skutkami dla bezpieczeństwa publicznego” (Załącznik nr 2, pkt 13) oraz „prac przy bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi spowodować awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego” (załącznik nr 2, pkt 14). Poszukując właściwych kierunków interpretacji tych pojęć, sądy administracyjne odwoływały się do językowego (słownikowego) rozróżnienia terminów „technika” i „technologia” a w aktach normatywnych z dziedziny szeroko rozumianego prawa ochrony środowiska upatrywał źródeł rozróżnienia pojęć „awarii przemysłowej” i „awarii technicznej”. W zakresie interpretacji pojęcia „bezpieczeństwa publicznego” odwoływał się natomiast do poglądów doktryny, wyrażonych na tle różnych regulacji prawnych. W konkluzji tych rozważań sformułowano trafną tezę, że pojęcia użyte w wykazach prac o szczególnym charakterze powinny być rozumiane tak, iż skutki awarii muszą zagrażać zakłóceniem normalnego toku życia społecznego, zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo powodować możliwość powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem. Dla oceny skutków zagrożenia („poważne”) należy przyjmować maksymalne możliwości wystąpienia skutków. Chodzi zatem o możliwość powstania awarii technicznej (przemysłowej), która może być ograniczona do jednego urządzenia, ale jej skutki muszą powodować niebezpieczeństwo w większym zakresie niż ograniczone do jednego stanowiska pracy (w literaturze zob. J. Parchomiuk: Problematyka emerytur pomostowych w orzecznictwie sądów administracyjnych, PiZS 2013 nr 2, s. 24; M. Zieleniecki (w:) Emerytury i renty z FUS. Emerytury pomostowe. Okresowe emerytury kapitałowe. Komentarz do trzech ustaw emerytalnych, pod red. K. Antonówa, Warszawa 2019).

Wskazane wyżej „Zasady kwalifikacji prac w szczególnych warunkach i o szczególnym charakterze” opracowane przez Centralny Instytut Ochrony Pracy Prace (placówkę naukowo-badawczą zajmującą się kompleksowo problematyką kształtowania warunków pracy zgodnie z psychofizycznymi możliwościami człowieka) stanowią swoiste wytyczne przy kwalifikacji prac wymienionych w Załącznikach do ustawy o emeryturach pomostowych. Z treści tych wytycznych wynika, że prace przy

bezpośrednim sterowaniu procesami technicznymi mogącymi stwarzać awarię techniczną z poważnymi skutkami dla bezpieczeństwa publicznego są to prace wykonywane przez osoby zatrudnione na stanowiskach operator i monter maszyn i urządzeń, które mogą spowodować awarię techniczną ze skutkami określonymi wyżej, obchodowy bloku energetycznego (kod zawodu 816109) lub na stanowiskach o innej nazwie, lecz obejmujące identyczny zakres czynności i obowiązków oraz spełniające następujące warunki: prace są wykonywane na instalacjach technologicznych lub obiektach technicznych, na których awaria techniczna, w rozumieniu ustawy o stanie klęski żywiołowej (zob. art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej, Dz.U. z 2025 r., poz. 112), może spowodować poważne skutki, równoważne skutkom poważnych awarii, określonym w rozporządzeniu ministra środowiska (zob. § 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 grudnia 2002 r. w sprawie poważnych awarii objętych obowiązkiem zgłoszenia do Głównego Inspektora Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2003 r. Nr 5, poz. 58), i które nie są zaliczone do kategorii dużego (ZDR) lub zwiększonego (ZZR) ryzyka wystąpienia poważnej awarii na podstawie cytowanego rozporządzenia ministra gospodarki, w brzmieniu z dnia 31 stycznia 2006 r., w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych, których znajdowanie się w zakładzie decyduje o zaliczeniu go do zakładu o zwiększonym ryzyku albo zakładu o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.

Przedstawione spostrzeżenia na temat poz. 14 Załącznika nr 2 jednoznacznie wskazują, że zastosowanie tej normy wymaga szczegółowych ustaleń faktycznych, z uwzględnieniem kryteriów dotyczących nie tylko „bezpośredniego sterowania procesami technicznymi, ale też „awarii technicznej” „poważnych skutków dla bezpieczeństwa publicznego”. Ustaleń takich w zaskarżonym wyroku brak – w szczególności co do mającego kluczowe znaczenie terminu „poważne skutki dla bezpieczeństwa publicznego”. Jest tak dlatego, że skarżący przed Sądami pierwszej i drugiej instancji wykazywał wyłącznie, że sporny okres należy kwalifikować jak okres pracy wymienionej w Załączniku numer 2 do ustawy o emeryturach pomostowych pod poz. 16 (prace bezpośrednio przy sterowaniu blokami energetycznymi wytwarzającymi energię elektryczną lub ciepłą), a więc pracy wykazującej się dalece idącą odmiennością od wymienionej pod poz. 14. W poz. 16

Załącznika nr 2 kardynalne znaczenie miała definicja bloku energetycznego wytwarzającego energię elektryczną lub ciepłą.

W art. 193 k.p.c. uregulowana została instytucja przedmiotowej zmiany powództwa. Na gruncie tego przepisu przyjmuje się, że zmiana powództwa polega na zmianie jego istotnych elementów, ale przy założeniu ciągłości postępowania; zmiana może dotyczyć albo samego żądania, albo jego podstawy faktycznej, czyli okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie, przy czym mogą zachodzić równoczesne zmiany obu tych elementów. W uzasadnieniu uchwały połączonych izb: Izby Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70 (OSNCP 1973 nr 5, poz. 72), Sąd Najwyższy wskazał, że zmiana podstawy powództwa polega na wymianie okoliczności faktycznych przytoczonych na uzasadnienie żądania pozwu (art. 187 § 1 pkt 2), czyli na odwołaniu przytoczeń zawartych w pozwie i na równoczesnym przytoczeniu innych okoliczności faktycznych, mających - z reguły na mocy innych przepisów prawa materialnego - uzasadnić żądanie pozwu.

Powództwo składa się z dwóch elementów - żądania i jego uzasadnienia - które stanowią obligatoryjną treść pozwu. Jest o tym mowa w art. 187 § 1 k.p.c., zgodnie z którym pozew powinien zawierać dokładnie określone żądanie oraz przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie. Konstrukcja podstawy prawnej rozstrzygnięcia - zgodnie z zasadą *da mihi factum, dabo tibi ius* - należy do sądu, z tym że wskazanie przez powoda przepisów prawa materialnego, mających stanowić podstawę prawną orzeczenia, nie pozostaje bez znaczenia dla przebiegu sprawy, gdyż określa także okoliczności faktyczne uzasadniające żądanie pozwu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 1999 r., I CKN 252/98, OSNC 1999 nr 9, poz. 152).

Skoro art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z punktem 14 Załącznika nr 2 do tej ustawy określa przesłanki jego zastosowania, które nie pokrywają się w pełni z przesłankami wynikającymi z art. 3 ust. 3 ustawy o emeryturach pomostowych w związku z punktem 16 Załącznika nr 2 do tej ustawy, to taka zmiana podstawy prawnej wiąże się także ze zmianą okoliczności faktycznych. Jest to zatem sytuacja, gdy następuje nie tylko zmiana podstawy

prawnej żądania, ale także wymiana okoliczności faktycznych przytoczonych na uzasadnienie żądania pozwu (odwołania).

Z tego punktu widzenia Sąd Apelacyjny nie mógł rozpatrywać - ani z urzędu, ani na wniosek odwołującego się (którego zresztą nie było) - tak zmodyfikowanego żądania, bowiem na przeszkodzie temu stał art. 383 k.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu apelacyjnym nie można występować z nowymi roszczeniami.

Ubocznie jedynie zauważyć można, że zgodnie z art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, prawo do świadczeń lub ich wysokość ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji w sprawie świadczeń zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość. Przepis ten judykatura traktuje jako podstawę prawną dla weryfikacji i wzruszalności decyzji organów rentowych, w których zawarto ustalenia pozostające w obiektywnej sprzeczności z ukształtowanym *ex lege* stanem uprawnień emerytalno-rentowych zainteresowanych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 249/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 152; z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 247/09, LEX nr 585725; z dnia 9 grudnia 2015 r., I UK 533/14, LEX nr 1958500; z dnia 4 października 2018 r., III UK 153/17, LEX nr 2563524 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2011 r., I BU 4/11, LEX nr 1101321). Uznaje się przy tym, że sprzeczność taka zachodzi zarówno w przypadku decyzji organu rentowego błędnie przyznających świadczenie (potwierdzających prawo do świadczenia), pomimo że prawo do niego nie powstało, jak i w przypadku decyzji błędnie odmawiających realizacji prawa do świadczenia, przysługującego ubezpieczonemu z mocy prawa oraz decyzji nieprawidłowo ustalających wysokość tego świadczenia. Niezgodność ta może powstać także na skutek popełnionych przez organ rentowy uchybień normom prawa materialnego. Eliminacja tych sprzeczności stanowi uzasadnienie dla ponowienia postępowania zakończonego ostateczną decyzją organu rentowego, której rozstrzygnięcie jest niezgodne z ukształtowaną *ex lege* sytuacją prawną ubezpieczonego. W ponawianym postępowaniu organ rentowy dąży do ustalenia, czy popełnione uchybienia (przede wszystkim w zakresie prawa materialnego, ale także procesowego) lub przedłożone dowody albo ujawnione fakty mają wpływ na zmianę dokonanych wcześniej ustaleń,

od których zależy potwierdzenie uprawnienia ubezpieczonego do określonego świadczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2019 r., I UK 246/18, LEX nr 3584266).

Jak wyjaśniono w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 9 czerwca 2016 r., III UZP 4/16 (OSNP 2017 nr 12, poz.167), warunkiem ponownego ustalenia prawa do świadczeń na podstawie tego przepisu nie jest ujawnienie nowych okoliczności, lecz takich, które istniały przed wydaniem decyzji, a - jako nieznane - nie zostały przez organ rentowy uwzględnione (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 231/99, OSNAPiUS 2000 nr 19, poz. 734; z dnia 12 stycznia 2001 r., II UKN 182/00, OSNAPiUS 2002 nr 17, poz. 419). Nie muszą to być okoliczności, na które osoba ubiegająca się o świadczenia nie mogła powołać się w poprzednim postępowaniu. Decyzja w sprawie świadczeń nie ma charakteru ostatecznego, gdyż w przeciwnym wypadku zainteresowany nie mógłby ubiegać się o świadczenia, których poprzednio mu odmówiono, jeżeli w wyniku błędu, zaniedbania lub nieznamości przepisów nie powołał się na okoliczności uprawniające go do świadczenia (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 28 stycznia 2004 r., II UK 228/03, OSNP 2004 nr 19, poz. 341; z dnia 27 kwietnia 2004 r., II UK 298/03, LEX nr 970137). Chodzi więc o takie sytuacje, w których doszło do wydania decyzji nieuwzględniającej bądź błędnie uwzględniającej te okoliczności (istniejące przed wydaniem decyzji), które wpłynęły na wadliwe nabycie prawa do świadczenia lub przyczyniły się do nieuzasadnionej odmowy przyznania świadczenia (por. komentarz do art. 114 [w:] K. Antonów (red.), M. Bartnicki, B. Suchacki, Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Warszawa 2009).

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 108 § 1 i art. 98 § 1 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935 ze zm.).

[az]

[a.ł]

